

SZAKELLENŐRZÉS

A CSAPATÉLELMEZÉS ÉS PÉNZÜGYI VONZATAI

Nagy Béla, Varga László¹

A **csapatélelmezés ellenőrzése** során meggyőződünk arról, hogy el-tér-e – és ha igen mennyire – a folyamatban lévő tevékenység a szabá-lyóktól és a tervezettől, szükség van-e beavatkozásra, helyesbítésre. *Tehát az ellenőrzés nem más, mint az előírt követelmény egybevetése a valóságos helyzettel.*

Az ellenőrzés **funkciója** csak úgy teljesül igazán, ha az ellenőrzött területet egészében megismerjük és intézkedéseinkkel, javaslatainkkal megfelelően befolyásoljuk a helyes végrehajtás irányába.

Az ellenőrzés folyamatának legfontosabb **befejező mozzanata a rea-lizálás**, ami csak akkor éri el a célját, ha az hatékony és építő jellegű.

Ezen ellenőrzésről szóló tájékoztató egy olyan szakszolgálati ág, egy speciális részének **pénzügyi-gazdasági ellenőrzéséből merített tapasztalatait adja közre**, amelynek létezésére csak ebédidőben gondolunk, ezt viszont napi gyakorisággal tesszük.

A katonai szervezetek többségénél az **ÉTKEZDÉK** önállóan vagy kötelékben működnek, **külön szabályok alapján pénztár szolgálatot is ellátnak**. Gazdálkodásuk, pénzforgalmuk ellenőrzését többek között a Csapathadtáp Szabályzat VI. rész (élelmezési szolgálat) és a 66/1984. (HK 24.) MH PÜSZF - ellenőrzés rendjéről szóló - módosított intézke-dése szabályozza.

Ellenőrzési tapasztalataink alapján, azoknál az ellenőrzött szervek-nél, ahol az étkezdék vezetői, pénztárosai ismerték a szakmai követel-

---

1 Nagy Béla százados, MH ATFCSF-ség Ellenőrzési osztály, ellenőr főtiszt, Varga László mk. ez-redes, MH ATFCSF-ség Ellenőrzési osztályvezető

ményeket, elfogultság nélkül, tárgyilagosan vették tudomásul az ellenőrzést. Ahol szabálytalanságok voltak fellelhetők, különösen ügyelni kellett arra, hogy a tényeken alapuló igazságos mérlegelés legyen a megállapítások alapja.

Az étkezdék működésének rendjét a parancsnoki jóváhagyással készített működési utasítás, illetve a munkaköri leírások szabályozzák (CSHSZ VI. rész 736. pont).

A különböző szervezési intézkedések létszámváltozásai, olyannyira érzékenyen érintettek egyes katonai szervezeteket, hogy komplett állománytáblás ételmezési szolgálatok szüntek meg. A "leépítési" folyamat - ha nem is járt mindig teljes felszámolással - nagyon sok helyőrségben teremtett olyan körülményeket, amelyek szinte lehetetlenné tették az alaprendeltetésből adódó béke feladatok eredményes végrehajtását. Az *ételmezési szolgálatok szakállománya* ma már csak komoly erőfeszítések árán, jelentős túlmunkával képes megfelelni a jogos elvárásoknak, a többlet-tevékenység dotálása ugyanakkor messze elmarad az optimális-tól, az ezt kompenzálандó szabadidő juttatásokra pedig éppen a minimális létszám miatt nincs lehetőség. Még súlyosabb a helyzet akkor, amikor a katonai szervezet távoli helyőrség vagy csökkentett létszámmal működő társintézet.

A felsorolt **nehézségek** persze **nem indokolják a szabályozók megsértését vagy a le nem szabályozott "kiskapus" módszer alkalmazását.** Erre jó példa az a katonai szervezet, ahol - a minimális létszámú sorállomány szabályos ellátása mellett - az állandó állomány étkeztetése rendkívül sajátos formában, rendhagyó módon történik. **A részétkezésre** igényt tartó állomány egy kijelölt bizottság részére napi 100.- Ft-ot fizet be (az összeg az ellenőrzés időpontjában nagyjából megfelelt az I.sz. norma ebédhányada pénzértékének), amelyből a bizottság egyik tagja beszerzi az előzőleg - szintén bizottságilag - összeállított menüsor elkészítéséhez szükséges nyersanyagot. Amennyiben a "norma" összege nem fedezné a beszerzett anyagok értékét, úgy a "túllépést" otthonról behozott termékekkel egészítik ki.

Az étel elkészítése a melegítő konyhán két fő nyugdíjas dolgozó alkalmazásával történik. Az "étlap" általában egytálélt tartalmaz, levest rendszerint nem készítenek. A befizető állomány az ellátással elégedett.

A teljesség kedvéért meg kell említeni, hogy egy megállapodás értelmében az egyik közeli katonai szervezet az állandó állomány étkeztetését - csak úgy mint a sorállományét - is képes biztosítani. Egy ideig ennek megfelelően ez meg is történt, ám az állomány nem volt megelégedve az ellátás színvonalával, így egy idő után nem tartott igényt a naponta kiszállított készételre. A vezetés ezért választotta az előzőekben említett "megoldást".

A **törekvés dicséretes**, az ellátás gyakorlati megvalósítása közmegelegedésre történik, **de** nem rendelkeznek a tevékenység folytatásához szükséges engedélyekkel, a működés szabályai kidolgozatlanok, **ütköznek minden érvényben lévő utasítással**. Nem veszik igénybe az MH KPF 48/1991. (HK 10.) intézkedés (pénzbeli étkezési hozzájárulás) lehetőségeit, ugyanakkor számos (anyagi, közegészségügyi, járványügyi, stb.) szabálytalanság előfordulását is magában rejti az ellátás megvalósításának ez a formája.

Mentségükre legyen mondva, hogy a katonai szervezet parancsnoka kérte a szakág MH szintű vezetőjét az ellátás módosítására, illetve az említett ellátási forma megvizsgálására és engedélyezésére. Az eltelt időszakban azonban (mintegy másfél év) a problémára sem elutasító, sem engedélyező reakció nem történt.

A **másik** - nagyon sok tiszti étkezdére jellemző - hiányosság, hogy a **pénztárosokat** sem a munkaköri leírásukban, sem pedig "Nyilatkozat" formájában **nem bízzák meg a pénzeszközök kezelésével, őrzés-védelmével, elszámolásával kapcsolatos feladatok ellátásával**, az ezzel együttjáró felelősség vállalásával, ami adott esetben könnyen jogviták alapja lehet.

A **tiszti étkezdék** a kézi pénztárban csak a hatályos pénzügyi rendelkezésekben **meghatározott készpénzkészletet tárolhatják** (CŠHSZ VI. rész 799. pont), ennek ellenére rendszeresen tartanak az engedélyezett és a váltópénz mennyiségét jóval meghaladó készpénzt, amelyet a katonai szervezet pénzügyi szolgálatának pénztárába kellett volna befizetni. A fentiek lehetőséget biztosítanak a befizető étkezők térítési díjainak "ideiglenes" kölcsönadására, szerencsésebb esetben "szolgálati jellegű" vásárlásra.

A térítési díjak megőrzési feltételeinek biztosítása és betartása szigorú előírás. Felelőtlen magatartásra utal, hogy a befizetett összegeket

íróasztalok fiókjaiban tárolják, a meghatározott pénztárszekerény vagy vaskazetta helyett. A dolgot tovább "színesíti", hogy mindezt saját és más gyűjtött pénzekkel együtt tárolják.

Az általános forgalmi adóról szóló 1992. évi LXXIV. törvény érvényesülése érdekében az *MH Élelmezési Szolgálatfőnöke* a 9/1993. számú intézkedésében meghatározta a pénztárgépek használatát az élelmezési szolgálatoknál, ugyanakkor elrendelte a teljesített szolgáltatások (értékesítések) számla, illetve nyugtaadási kötelezettségét is. A tapasztalatok szerint a rendszer apróbb hiányosságok kivételével jól működik, de nem árt néhány előírást feleleveníteni.

Amennyiben a pénztárgép kezelője és működtetésének felelőse egyazon személy, a visszaélések megelőzése érdekében a gép kulcsának megőrzését **helyileg szabályozni kell**. Változást idézett elő *a vendégkönyv* kötelező vezetésének megszüntetése. Helyette bevezetésre került a belföldi szolgálati kiküldetést teljesítő igényjogosultak költségeinek elszámolásánál *a nyugtaadási kötelezettség*. Nem egészen új, de nem is elhanyagolható probléma az étkezési jegytömbök, számla és nyugtatömbök kezelési és megőrzési szabályainak be nem tartása. A számviteli részleg a számadás köteles nyomtatványokat az előírásoknak megfelelően kezelik ugyan, de a több éve betelt, használatból kivont étkezési jegytömbök - nem túlzás - zsák számra maradtak az élelmezési szolgálatok pincéiben megsemmisítésre várva.

Az étkezdevezető hatáskörébe tartozó, pénzkezelésre vonatkozó rendelkezések betartásán túl a pénzforgalom lebonyolítása munkaköri kötelezettség. A pénzforgalom nyilvántartására a főkönyvi számmal ellátott **pénzforgalmi napló szolgál**. Ide kell könyvelni ellenőrzést követően - naponta - minden olyan pénzmozgással együttjáró bizonylatot, ami a pénzkeretek növekedését, illetve csökkenését idézi elő.

Általánosnak ugyan nem nevezhető, de előfordul, hogy az **étkezde olyan pénzforgalmi naplót vezet, amelynek nincs nyilvántartási száma**. Nem nehéz kitalálni, hogy ez milyen visszaélésre adhat lehetőséget. Gyakran állapítjuk meg, hogy a könyvelés nem folyamatos, nem naprakész, ez jelentősen megnehezíti, esetenként lehetetlenné teszi a valós pénzkészlet megállapítását.

A befizetőkönyv, lemondókönyv a befizetett, illetve a lemondott étkezések visszatérített összegeinek nyilvántartására szolgál, amit célszerű évente megnyitni. Meglepetést okozott az ellenőrzött kézi pénztárak kezelői számára az ellenőrök által kifogásolt hiány azokban az esetekben, amikor a lekönyvelt összegek az átvevő részéről nem voltak aláírással igazolva. A könyvelési zárások végrehajtása és a hivatkozási tételszámok elmaradása az előzőekhez viszonyítva a pótolható, bocsánatos mulasztások körébe tartozik.

Azt a személyt, aki a konyhán, étkezdében és annak működésével kapcsolatban kisegítő és adminisztrációs tevékenységet lát el, kedvezményes étkezésben kell részesíteni (CSHSZ VI. rész 855. pont). Az igényjogosultak körét a beosztások megnevezésével **parancsban kell szabályozni**.

A fegyveres erők és testületek nyugállományú tagjai, parancsnoki engedély alapján - figyelembe véve a helyi kapacitást - teljes térítés ellenében jogosultak étkeztetésre. A parancsnoki írásos engedélyek helyett az ellenőrzött étkezdét részről a *"régebben is így volt, engedély nem kellett"* válasz nyilvánvalóan nem fogadható el. Ez a szabálytalanság azonban elsősorban magasabb szintű vezetői (ATF, HTPF) hiányosságra utal, mivel az ételmezési szolgálat a legritkább esetben biztosít étkezési lehetőséget saját *"szakállára"*.

Azon ellenőrzött szervezeteknél, ahol kisegítő gazdaság nem működött, **a konyhai és éttermi hulladékot** megkötött szerződések alapján magánszemélyek részére értékesítették, közület érdeklődésének hiányában.

A szerződések többsége szabályos volt, de fellelhetők közöttük olyanok, amelyek ártartalma az eszmeinek mondhatót sem közelíti meg.

Az értékesítési szabályok érvényesülése csorbul akkor, ha elmulasztják a kiszolgáltattott anyagokról vezetett, hitelesített és az átvevővel minden esetben aláírással igazolt füzet pontos vezetését, a térítési díjak kiszámlázását és nem utolsó sorban befizettetését.

Az étkezde pénztár kötelező belső ellenőrzéséért az ATF, HTPF az *ételmezési szolgálat vezetője, az étkezde vezetője személyesen és a pénzügyi-számviteli szervek a felelősek. A belső ellenőrzéseknek biztosítani*

kell a gazdasági folyamatok **hézagmentes**, érdemi ellenőrzését. Nem elégséges a pénzforgalmi naplóba a pénztáros által beírt önellenőrzés szignálása. Egy-egy pénztárrovarancs végrehajtása, a pénzforgalmi napló zárása, a kapcsolódó nyilvántartások, bizonylatok vizsgálata is szükséges. Az ellenőrzés tényét a szakágak (pü., élm.) ellenőrzési könyveibe is rögzíteni kell.

Az élelmezési szolgálat által vezetett "*ellenőrzési füzetek*" bejegyzései többségükben csak a konyha tisztaságára utalnak, (amely ugyan fontos), figyelmen kívül hagyva a kincstári tulajdon védelmét, a gazdálkodási feyelmet, a fellelhető hibák kiküszöbölésére tett intézkedések kérdéskörét.

Nem csak a tisztai étkezdék működését érinti az **élelmezési felszerelési pénzzilletmény**el történő körültekintő gazdálkodás, sok esetben minősül a tisztai étkezde jelentős "*felhasználónak*", ezért mindenképpen **szólni kell néhány, ezen a területen tapasztalható hiányosságról is.**

Az élelmezési felszerelési pénzzilletmény a konyha és étkeзде (étkezdék) működéséhez szükséges felszerelések, fogyó és karbantartó anyagok beszerzéséhez biztosított normákon alapuló pénzellátmány, amely parancsnoki engedéllyel a gazdálkodási bizottság döntése alapján növelhető, illetve csökkenthető.

Kirívó példáját tapasztaltuk az *előirányzat felhasználói jogkör megsértésének* az egyik szervezetnél akkor, amikor a tervezett és engedélyezett éves pénzzilletmény összegét annak 250 %-ával megemelték (akkor, amikor a különböző jogcímenek jövahagyott kiadási előirányzat messze nem fedezi a jogos igényeket) és az alapvető eszközök beszerzésén, utánpótlásán túl **nagymennyiségű kávéfőzőt, értékes pohárkészleteket szereztek be "természetesen" nem az étkeзде részére.**

Ez így "*első látásra*" még nem biztos, hogy szabálytalan, hiszen amennyiben a parancsnok valamilyen pénzmaradványból átcsoportosít az élelmezési felszerelési pénzzilletmény javára, abban az esetben meghatározhatja, hogy azt milyen célokra használhatja fel az élelmezési szolgálat. A kávéfőző és a pohárkészlet beszerzése tehát egy optimális határig lehet jogos, még akkor is, ha nem kifejezetten az étkeзде használja.

Más megvilágításba kerül azonban a kávéfőző és a pohárkészlet beszerzése az *alábbiak ismeretében*. Az említett étkezde vezetője rendszeresen vásárolt készpénzfizetés ellenében kiskereskedelemből mosóport az étkezde asztalterítőinek helyi tisztítására, arra hivatkozva, hogy a **MH mosodája nem azokat a terítőket szállítja vissza, amelyeket részére átadott**. Érdeemes megjegyezni, hogy ez önmagában még nem olyan nagy baj, mert a mosoda képes hasonló "huncutság" elkövetésére, viszont a mosópor számlák olyan gyakorisággal fordultak elő, hogy szükségessé vált az ellenszámlázás végrehajtása a vevő és a kiskereskedő között.

A teljességhez hozzátartozik, hogy a készlet szerinti terítő mennyiséget a MH mosodája heti rendszerességgel folyamatosan szállította el az alakulattól tisztításra, a szolgáltatás ellenértékét pedig a készpénzkímélő átutalással egyenlítették ki. *A kérdés csak annyi: mit mostak és hová lett a mosópor?! A válasz nem sokat váratott magára, a vizsgálat hamar fényt derített rá.* Az ellenszámlázás során kiderült, hogy **valamennyi mosópor számla fiktív volt**, amelyet természetesen annak rendje és módja szerint el is számoltak. A "mosópor beszerzés" olyannyira "bevált", hogy a végén a készpénzes számla a már csak a kifizetendő összeget tartalmazta. Az áru megnevezésének, mennyiségének, egységárának feltüntetésére az eladó nem vette a fáradságot, a vevőnek pedig így is tökéletesen megfelelt, mert "véletlenül" a beszerző, a felhasználó és a költségeket elszámoló ugyanazon személy volt.

Ez utóbbi eleve összeférhetetlen, ugyanakkor felmerül a szakág vezetőjének és a pénzügyi szolgálatnak a felelőssége is.

A következő szabálytalanság egy másik katonai szervezetnél fordult elő és valamivel korábbi esetet dolgoz fel, de bizonyos mértékig hasonlít az előző pont első részében ismertetett indokolatlan felszerelés beszerzésekhez. Itt az **indokolatlan és szabálytalan beszerzések jelentős költségvetési előirányzat túllépést eredményeztek**.

A katonai szervezetnél az egy év alatt a normák alapján jogosan felszámolható élelmezési felszerelési illetmény összegét több mint 36 %-al lépték túl. A túllépést eredményező összeg (kb. 100.000.- Ft), kompenzálását igazoló intézkedést, parancsot nem tudtak bemutatni.

A parancsnok tehát más költségvetési tételből nem biztosította az említett összeget, így az az év végén túllépésként került kimutatásra. A

CSHSZ VI. rész 242. pontja értelmében viszont az ételmezési felszerelési pénzügyi állományról úgy kell gazdálkodni, hogy év végén túllépés nem lehet.

Az eset vizsgálata során gyorsan kiderült, hogy **az ételmezési felszerelések beszerzése teljesen átgondolatlan, ötletszerű és szabálytalan volt.** Olyan felszereléseket szereztek be (nagytejesítményű kávéfőzők, termosok, elektromos szeletsütők), amelyekre a konyhákban, illetve az étkezdében sem volt szükség. Mint később kiderült, ezek ténylegesen sohasem kerültek a konyhára vagy az étkezdére, de a raktári készletben sem voltak előtalálhatók, mert sokkal kisebb értékű, hasonló megnevezésű felszerelésként lettek kiutalványozva és kiadva valamelyik alegység részére.

A szakmailag erősen kifogásolható - mellesleg a központi ellátású cikkek beszerzésére vonatkozó szabályokat sértő - beszerzésekre jó példa *a nagymennyiségű étkezéskészletek vásárlása a kiskereskedeleméből*, közel kétszereséért annak, mint amennyiért a területi raktár azt biztosítani tudta volna.

Alapvetően a fenti okokra vezethető vissza az ételmezési felszerelési pénzügyi állomány jelentős túllépése.

* * *

Ez a tájékoztató az ételmezési szolgálatnak csak két részterületét érintette, de ez nem jelenti azt, hogy a szolgálat egyéb területén nincsenek hiányosságok, szabálytalanságok. Kiemelésüket az indokolja, hogy a "háttérben" üzemelő étkezdék az ellátás szempontjából kiemelt jelentőségűek, természetesen magukban rejtve a hiányosságok előfordulásának lehetőségét is.

Úgy ítéljük meg, hogy az említett hiányosságok, szabálytalanságok, sőt visszaélések - a hasonló esetek elkerülése érdekében - gyakoriságuk, illetve súlyuk miatt mindenképpen szélesebb körű publicitást érdemelnek.

Az előző ellenőrzésről szóló tájékoztatóinkhoz hasonlóan itt is megállapíthatjuk, hogy a problémák kialakulása számos okra vezethető vissza, amelyek elsősorban a szabályozók ismeretének hiányában, azok rossz, helytelen értelmezésében, a szakmai hozzá nem értésben,

valamint a szándékos károkozással elért egyéni haszonszerzésben keresendők. Mindezek mellett a hibák kialakulásának legfőbb előidézője a belső ellenőrzések elnagyolása, illetve elmaradása, ezzel egyszersmind a visszatartó erő megszűnése vagy a hibázási, visszaélési lehetőség megteremtése.

Tekintettel a hibák ismétlődő előfordulására, fontos felhívni az érintett vezetői állomány figyelmét az ellenőrzések rendjét meghatározó utasítások, szabályzatok betartására ("Hadtápellenzés kézikönyve" Nyt.sz.: 207/55; CSHSZ VI.rész Élelmezési Szolgálat), valamint a belső ellenőrzések megszigorítására. Szükség esetén célszerű elrendelni a szakállomány ismeretbővítését.